

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1924 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionen nr 101 i första kammaren av herrar *Lindhagen, Möller, Nilsson* i Kristianstad, *Sandler, Olsson* i Göteborg och *Wigforss* samt motionen nr 182 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Branting, Larsson* i Västerås, *Hansson* i Stockholm, *Thorsson, Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *Engberg, Sävström* och *Johanson* i Stockholm.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Lag

angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.

1 §.

Den som är anställd hos bolag, vars verksamhet omfattar utnyttjande av skog och skogsprodukter eller handel därmed, eller har del i ledningen av sådant bolag, må ej förvärva och besitta fast egendom å landet. Vad således stadgats, gäller ock make till sådan person, ävensom alla sådana förvärv, som ovan sägs, vilka tillkommit efter det lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 eller senare tillägg till densamma vunnit laga kraft.

2 §.

Vad i lagen den 4 maj 1906 är stadgat rörande ovillkorliga undantag från berörda lags tillämpning och om rätt att på grund av särskilda omständigheter söka Konungens tillstånd till förvärv, skall gälla även förvärv och besittning, varom i denna lag stadgas.

Även i andra delar skall nämnda lag, med undantag för vad i 3 § föreskrives, i tillämplig mån gälla för de fall, som i denna lag avses.

Har person, som i 1 § sägs, ej inom ett år från äganderättens förvärvande blivit mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i samband med densamma, eller har han sedan upphört att vara sålunda mantalsskriven,

skall fastigheten åter avyttras på sätt i 6 § av lagen den 4 maj 1906 föreskrives.

3 §.

Förbud enligt denna lag gäller ej förvärv genom arv eller giftorätt.

4 §.

Denna lag gäller tillsvidare intill den 1 juli 1925.

*Motionerna
I: 90 och
II: 171.*

I motionerna nr 90 i första kammaren och nr 171 i andra kammaren har av samma motionärer yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt för riksdagen framlägga förslag till lag med bestämmelser om förbud att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan. I sin motivering till detta yrkande hava motionärerna anført: Genom av jordkommissionen föranstaltad utredning kunde anses fastslaget, att lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom särskilt på senare tider i ej obetydlig omfattning kringgåts därigenom, att bolagen för förvärv av fastigheter anlitat bulvaner. I händelse att definitiv lagstiftning mot bolagsförvärv komme till stånd för även delar av landet, där förenämnda lag nu gällde endast provisoriskt, bleve faran av dylika bulvanförhållanden givetvis än mera framträdande. Då det tillika för samhället vore av största vikt, att utfärdade lagar hölles i helgd, vore det angeläget, att staten förhindrade vidare dylika försök till kringgåenden samt framtvungade ett avvecklande av de bulvanköp, som i strid mot gällande bestämmelsers anda och mening redan kommit till stånd.

I anledning av dessa motioner har utskottet avgivit betänkande i utlåtande nr 31, däri utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta skyndsamt utarbета och för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser med syftemål att förhindra, att rättssubjekt, för vilka inskränkande bestämmelser i rätten att förvärva fast egendom gälla, genom anlåtande av bulvaner kringgå dessa bestämmelser, ävensom att avveckla dylika, redan uppkomna bulvanförhållanden.

*De nu före-
varande
motionerna.*

Det i nu förevarande motioner framställda förslaget till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom avser att utgöra ett provisorium i avbidan å den bulvanlagstiftning, varom sålunda hemställts. Lagförslaget, som har förebild i norsk lagstiftning, har, såsom i motiveringen anföres, begränsats till de i regel förekommande, lättast åtkomliga förvärv, som trävarubolag anlita på senare tider för kringgående av förbudet för dem att utan tillstånd köpa jordbruksfastighet, nämligen förvärv genom personer, som äro anställda hos eller hava del i

ledningen av sådana bolag, ävensom dessas makar. Nämda personer skulle enligt förslaget icke äga rätt att utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t annorledes än medelst arv eller giftorätt förvärva fast egendom å landet, eller besitta sådan egendom. Bestämmelsen skulle äga återverkande kraft på alla förvärv av förenämnda slag, vilka tillkommit efter det 1906 års lag, respektive senare tillägg till densamma vunnit laga kraft. Tillstånd till hithörande förvärv skulle av Kungl. Maj:t meddelas endast därest »särskilda omständigheter» talade därför. Påföljden av förbudets eftersättande skulle vara, att fånet bleve ogillt. Om vederbörande köpare ej inom ett år från äganderättens förvärvande blivit mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som vore i sambruk med densamma, eller om han sedermera upphört att vara sålunda mantalsskriven, äventyrade han därför, att fastigheten genom länsstyrelsens försorg tvångsvis försåldes. Fastighet, vars huvudsakliga värde utgjordes av åbyggnaden, eller som huvudsakligen vore avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgjorde stenbrott, grus- eller lertag, torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet, finge emellertid efter särskild prövning av länsstyrelsen förvärvas ävensom besittas.

Av utskottets förutnämnda utlåtande nr 31 framgår, att då det gäller utformandet av en definitiv bulvanlagstiftning ej oväsentliga svårigheter möta. Olika förslag till frågans lösning hava under loppet av de senare åren utarbetats och i däröver avgivna yttranden hava ytterligare andra uppslag för samma ändamål angivits. Utskottet har i sitt utlåtande, utan att närmare inlåta sig å efter vilka riktlinjer den avsedda lagstiftningen lämpligast må kunna utformas, inskränkt sig till en hemställan om framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning i ämnet. Skulle denna utskottets hemställan vinna riksdagens bifall, lärer vara att antaga, att frågan om sådan lagstiftning av Kungl. Maj:t med det snaraste åter upptages. Att under sålunda angivna förhållanden nu skulle på grundval av förevarande motion antagas en provisorisk lag i ämnet finner utskottet sig ej kunna tillstyrka, allrahelst som det enligt utskottets mening torde kunna förutsättas, att den blivande definitiva lagstiftningen i ämnet, såsom utskottet hemställt, kommer att inriktas ej blott på att förhindra uppkomsten av nya bulvanförhållanden utan jämväl på att framtvinga ett avvecklande av redan bestående sådana.

Mot det framlagda lagförslaget vill utskottet vidare anmärka, att det samma synes till sina verkningar vara å ena sidan alltför begränsat och å andra sidan alltför vidsträckt. I det förra avseendet vill utskottet framhålla, att det näppeligen kan förväntas, att lagen skulle visa sig synnerligen verksam, då ju för ett bolag den möjligheten alltjämt står öppen att såsom bulvan kunna anlita annan person än de i förslaget avsedda. Å andra sidan åter synes förslaget gå för långt, då exempelvis en styrelseledamot i ett norrländskt trävarubolag skulle nödgas söka tillstånd, därest

*Utskottets
yttrande.*

han ville köpa sig ett sommarställe i annan del av landet. Vidare innebär den omständigheten, att lagförslaget erhållit tillbakaverkande kraft, att alla befattningshavare hos och styrelseledamöter i trävarubolag, vilka, efter det 1906 års lag vunnit laga kraft, förvärvat fastigheter å landet, skulle, för den händelse de ej kunde erhålla tillstånd att besitta sina fastigheter eller vara i tillfälle att kunna mantalsskriva sig å desamma, bliva nödsakade att avyttra fastigheterna, kanske med avsevärd förlust.

På grund av vad sålunda anförts och då lagförslaget jämväl på grund av sitt innehåll i övrigt icke synes vara av beskaffenhet att böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet, får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 maj 1924.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petrén*, *Linder*, greve *Spens*,* *Tjällgren** och *Sigfrid Hansson*, fröken *Hesselgren** samt herrar *Lindhagen* och *Martin Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Karlsson* i Gasabäck, *Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Stockholm,* *Carlsson* i Solberga, *Johansson* i Sollefteå,* *Olovson* i Västerås och *Persson* i Trången.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Linder* och *Olovson* i Västerås; samt

2) av herr *Lindhagen*, som anført följande:

»Motiveringen till ifrågavarande motion lyder sålunda:

Uti jordkommissionens förslag till lag om rätt att förvärva och besitta fast egendom givas särskilda bestämmelser om förbud att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan. Dessa bestämmelser äro synnerligen brådskande.

Då nu emellertid av den huvudsakligen negativa ställning, justitieministern i remissdebatten intog i de sociala jordfrågorna, bland annat framgick, att något intresse för nämnda lagförslag och dess ifrågavarande detalj ej synes förefinnas hos den nuvarande regeringen, föreligger även här ett fall, där en vädjan i stället till riksdagen ej får utebliva. Det erfordras en provisorisk lagstiftning i denna del av ämnet liksom redan skett i fråga om en annan brådsakande del av lagförslaget, nämligen bolagens förvärv av jordbruksfastighet. (Jmf. motionen sid. 8.)

Den ifrågavarande provisoriska lagstiftningen kan efter förebild av norsk lagstiftningsformulering begränsas till de i regel förekommande lättast åtkomliga förvärv, som bolag anlita på senare tider för kringgående av förbudet för dem att utan tillstånd köpa jordbruksfastighet, nämligen förvärv genom bolagens tjänstemän och måhända även andra, som hava del i bolagens ledning.

Det synes vara en tämligen ostridig uppfattning, att en bulvanlagstiftning bör komma till stånd, och då kan enligt min mening den, som behjärtar saken livligt, ej undgå att finna det särdeles önskvärt, att även här en provisorisk lag stiftas för att bana väg för den definitiva lagstiftningen och undanröja uppkomsten åtminstone i någon mån av en del missförhållanden, som kunna uppstå i avvaktan på den definitiva lagstiftningen. Därtill vinnes ett stycke skandinavisk lagstiftning, då formuleringen är lånad från norsk lagstiftning i närliggande ämne.

Även utskottet framhåller, att svårigheter mött för att finna en effektiv formulering av den definitiva lagen, som därigenom äventyrar att i tillämpningen huvudsakligen stanna på papperet. Ett provisorium av förslaget innehåll skulle redan nu ådagalägga, att statsmakten menar allvar med sina avsikter, och sålunda kunna under väntetiden avskräcka från en del bulvanköp, vilkas beivrande kanske ej kunnat åstadkommas på grund av bevisningssvårigheter och domstolarnas obenägenhet att döma annat än formellt. Den provisoriska lagen skulle vidare redan nu definitivt förhindra ytterligare tillkomst av huvuddelen eller så gott som alla sådana bulvanköp, som hitintills enligt verkställda undersökningar pläga förekomma, samt därigenom även befria det allmänna från en del vanskliga processer för framtiden.

Utskottet menar nu, att lagen näppeligen skulle visa sig synnerligen verksam, då ju för ett bolag den möjligheten alltjämt står öppen att såsom bulvan kunna anlita annan person än de i förslaget avsedda. Detta synes mig vara ett belysande exempel på benägenheten att låta det bästa vara en fiende till det goda. Det är säkerligen icke av en slump, som bolagen hitintills såsom bulvaner nästan uteslutande använt sådana personer, som i förslaget sägs. Andra personer hava de icke på samma sätt i sin hand, vadan det måste möta vida större betänkligheter och svårigheter att inlåta sig i stället med dylika främmande personer. Även den norska lagstiftningen har insett detta och trott mycket, kanske allt, vara vunnet genom att slå ned på den påtagligaste och farligaste klientelen för bulvaner.

Utskottet finner vidare förslaget gå för långt, då exempelvis en styrelseledamot i ett norrländskt trävarubolag skulle nödgas söka tillstånd, därest han ville köpa sig ett sommarställe i annan del av landet. Detta är ingenting märkvärdigare än om en ledamot i ett sydsvenskt trävarubolag ville köpa sig ett dylikt sommarställe. I hela landet gäller för närvarande som bekant en förbudslag för bolag, vilken kan kringgås genom bulvaner söderut så väl som norrut. Erfordras för landstället, såsom väl är vanligast, allenast en tomt, behöver för övrigt dispens ej sökas hos Konungen. Vare sig köpet avser tomt eller jordbruk synes utskottet finna det mindre betänkligt, då yrkesutövningen och landstället ligga någorlunda i samma landsdel, och de fall, då de ligga på de av utskottet fruktade långa avstånden, torde väl bliva så fåtaliga, att någon överväldigande olycka för landet ej uppstår genom att vederbörande få till åtlydnad av lagarna och till gagn för landet begära ett tillstånd. Detta äventyr kommer emellertid i varje fall icke heller att kunna undgås genom den av utskottet i särskild skrivelse livligt tillstyrkta bulvanlagen (utlåtandet nr 31), såvida ej utskottet möjligen med sitt angivna exempel velat giva en antydning om sin förhoppning att en definitiv koncessionslag för bolagsförvärv för södra och mellersta Sverige ej skall komma till stånd (jfr det särskilda yttrandet i utlåtandet nr 30).

I sammanhang med det föreslagna provisoriet har förslaget även ifrågasatt att definitivt drabba tidigare bulvanförvärv av ifrågavarande slag, som tillkommit i strid mot lagstiftningens anda och fortfarande bestå. Enligt formuleringen skulle för lojala fall befrielse från lagen äga rum genom att tillstånd söktes och givetvis också beviljades. Utskottet synes emellertid hava trott, att tillstånd skulle kunna vägras även för lojala förvärv, vilket väl ej får förutsättas. Då emellertid det ifrågavarande tillägget till förslaget innefattar en utvikning ifrån provisoriets egentliga ändamål och väl kan sparas till den definitiva lagstiftningen, så synes mig lämpligt, att andra stycket i 1 § utgår.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen ville för sin del antaga det i motionen framlagda lagförslag, dock med den förändring, att andra punkten i 1 § utgår, varjämte 4 § torde böra erhålla följande numera brukliga lydelse: »Denna lag gäller tillsvi vidare intill den 1 juli 1925 och träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.»